

НАУКОМІСТКЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАСЛІДКИ ПРОЯВУ КРИЗОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Поступове упродовж останнього десятиліття набуття національною економічною системою стійких ознак формування екзогенної моделі розвитку обумовило неминучість входження України в етап глобальної фінансово-економічної кризи. Прагнення до постійного підвищення ступеня відкритості та збільшення рівня експортної спрямованості української економіки позбавили актуальності відповідь на запитання щодо можливості участі останньої в процесах економічного спаду та рецесії глобального виробництва. Незважаючи на оптимістичні оцінки і запевнення окремих аналітиків та експертів, негативні наслідки світової кризи впевнено набули на теренах національної економіки суттєвого прояву вже в останньому кварталі 2008 р. За таких умов на сьогодні вкрай нагальною постає необхідність з'ясування масштабу та тенденцій трансформаційних перетворень, які супроводжують етап економічної рецесії. Однією з базових сфер економічної системи, котра в сучасних реаліях є структуроутворюючою для будь-якої економіки світу, постає сфера наукомісткого виробництва. Висока концентрація знаннєвого потенціалу та міжгалузевий характер економічного впливу виокремлюють наукомісткий сектор в осередок технологічної модернізації та розвитку економічної системи в цілому. Саме тому об'єктом економічного аналізу в даній статті є високо- та середньотехнологічні види промислової діяльності машинобудівної галузі, яка є вагомим складовим експортно-імпортного балансу зовнішньої торгівлі товарами.

Попри те що актуальність проблематики надання економічної оцінки кризовим явищам в економіці, зокрема в технологічній та інноваційній сферах, беззаперечно є доволі високою, кількість змістовних публікацій у даному тематичному напрямі досить обмежена. Одними з

найбільш ґрунтовних та системних робіт за період 2009-2010 рр. стали започатковані НАН України щорічні доповіді із ключових проблем соціально-економічного, суспільно-політичного та культурного поступу сучасної України [1-2]. Разом з тим розділи, присвячені питанням науково-технологічного розвитку економіки та сфери високотехнологічного виробництва, на наш погляд, позбавлені аналітичної оцінки наслідків кризових процесів щодо стану експортної спроможності виробництв, котрі продукують товари високого ступеня технологічної обробки.

Беручи до уваги зазначене вище, метою статті є визначення основних тенденцій та наслідків економічної кризи в наукомісткому секторі економіки України.

Першочерговим аспектом виконання аналітичної оцінки кризових явищ є встановлення напрямів та масштабу змін, що супроводжують всередині національної економіки розвиток попиту на інноваційну високотехнологічну продукцію (табл. 1).

Отже, інноваційний рівень продукції промисловості за підсумком 2008 р. був тотожним показнику 2002 р. і становив 1,3%. Разом з тим обсяг витрат на інновації впродовж відзначеного періоду (2002-2008 рр.) збільшився у 3,979 раза, обсяг реалізованої промислової продукції – в 3,993 раза, наукомісткість ВВП зменшилась в 1,2 раза. Враховуючи відзначені параметри результативності, скорочення питомої ваги інноваційної продукції на 15,7% (2008 р. по відношенню до 2002 р.) дає підстави робити такі висновки.

По-перше, зберігаючи паритет у темпах приросту обсягів фінансування інноваційної діяльності та реалізації готового продукту, вітчизняні промислові підприємства вдаються до скорочення виробництва інноваційної продукції, передумовою чому постає наявність фінансово-економічних умов,

Таблиця 1. Основні параметри результативності інноваційного та науково-технологічного розвитку економіки України, 2000-2009 рр.

	Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт – всього, у фактичних цінах	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП	Обсяг витрат на інновації	у тому числі на дослідження та розробки	на придбання нових технологій	Частка досліджень і розробок у структурі напрямів інноваційної діяльності	Частка витрат на нові технології в структурі напрямів інноваційної діяльності	Обсяг реалізованої промислової продукції	Питома вага витрат на технологічні інновації в обсязі реалізованої продукції промисловості	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової
	млн.грн.	%	млн.грн.	млн.грн.	млн.грн.	%	%	млн.грн.	%	%
2000	1 978,4	1,16	1 760,1	266,2	72,8	15,1	4,14	182 718,3	0,96	...
2001	2 275,0	1,11	1 979,4	171,4	125,0	8,66	6,32	210 842,7	0,93	6,8
2002	2 496,8	1,11	3 018,3	270,1	149,7	8,95	4,96	229 634,4	1,31	7,0
2003	3 319,8	1,24	3 059,8	312,9	95,9	10,23	3,13	289 117,3	1,06	5,6
2004	4 112,4	1,19	4 534,6	445,3	143,5	9,82	3,16	400 757,1	1,13	5,8
2005	4 818,6	1,09	5 751,6	612,3	243,4	10,65	4,23	468 562,6	1,23	6,5
2006	5 354,6	0,98	6 160,0	992,9	159,5	16,12	2,59	551 729,0	1,12	6,7
2007	6 700,7	0,93	10 850,9	986,5	328,4	9,09	3,03	717 076,7	1,51	6,7
2008	8 538,9	0,90	11 994,2	1243,6	421,8	10,37	3,52	917 035,5	1,31	5,9
2009	8653,7	0,95	7 949,9	846,7	115,9	10,65	1,46	664 781,5	1,19	4,8

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

до відтворення власного виробництва без активізації процесу провадження інноваційної діяльності чи придбання готового інноваційного продукту.

По-друге, волатильність показників питомої ваги інноваційної продукції та рівня інноваційної активності в межах 7 і 14,8% відповідно свідчить про відсутність упродовж 2002-2008 рр. реальних зрушень у напрямку суттєвого розширення платоспроможного попиту на інновації на вітчизняному ринку промислової продукції, а річний рівень коливань відзначених показників пояснюється як змінами економічної кон'юнктури на зовнішньому ринку інноваційних товарів, так і особливостями звітності суб'єктів господарювання про напрями та обсяги реалізованої на власному виробництві інноваційної діяльності.

По-третє, зміна у розвитку економічних тенденцій щодо результативності показників наукоємності ВВП та інноваційного рівня виробленої продукції, а саме – набуття переваги

останнього як за абсолютним розміром, так і динамікою відтворення, служить необхідною підставою для висновку про те, що на сучасному етапі процес впровадження новаций (науково-технічних розробок і технологічних рішень), які базуються на результатах вітчизняних наукових досліджень, відбувається в умовах домінування звуженого формату відтворення сфери науки і техніки в Україні. У частині тенденцій, що характеризували здобутки 2009 р., зазначимо, що отримані за його підсумком економічні результати мали негативну у порівнянні з 2008 р. динаміку і стали у своїй переважній більшості найменшими з-поміж відповідних аналогів за досліджуваний період.

Задля подальшого обґрунтування сформульованого висновку було здійснено аналіз обсягу та динаміки процесів залучення і передачі нових технологій, а також ступеня інтенсивності участі в зазначених економічних процесах вітчизняних суб'єктів промислової діяльності (табл. 2).

Зауважимо, що зменшення частки устаткування в структурі форм придбаних нових технологій обумовлено виключенням у 2007 р. зі згаданої структури таких форм

придбання (передавання) нових технологій, як „придбання технологій у складі інвестицій”

Таблиця 2. Придбання та передавання нових технологій в Україні та за її межами

	Роки	Кількість підприємств, що придбали нові технології, од.	Кількість підприємств, що передали нові технології, од.	Кількість придбаних нових технологій, од.	Кількість переданих нових технологій, од.	Середній рівень придбання нових технологій, од. на 1 підприємство	Кількість придбаного устаткування в структурі форм нових технологій, од.	Кількість переданого устаткування в структурі форм нових технологій, од.	Частка устаткування в структурі форм придбаних нових технологій, %
В Україні	2005	99	8	237	16	2,4	82	-	34,6
	2006	135	6	382	59	2,8	260	-	68,1
	2007	172	3	1 141	29	6,6	349	1	30,6
	2008	173	4	603	13	3,5	262	7	43,4
За межами України	2005	57	-	146	-	2,6	123	-	84,2
	2006	63	1	315	10	5,0	271	-	86,0
	2007	96	3	297	4	3,1	179	2	60,3
	2008	84	4	232	4	2,8	178	1	76,7

Джерело: розраховано за даними статистичного збірника „Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2008 році” [3].

та „лізинг”. Натомість з метою розширення структури було здійснено її доповнення за рахунок введення форми „цільовий прийом (перехід) на роботу кваліфікованих фахівців”. У такий спосіб показник придбаних у межах України нових технологій збільшено в 2007 р. на 48%, що відповідно означало подвійне зменшення частки устаткування в структурі форм придбаних нових технологій та фактично таке ж за обсягом збільшення показника середнього рівня придбання нових технологій в Україні за 2007 р. Таким чином, по відношенню до пікового за розміром досягнутих показників 2006 р. підсумок 2008 р. набув негативного результату як щодо середнього рівня придбання нових технологій, так і щодо частки устаткування в структурі форм придбаних технологій. Виключенням став лише показник придбаних технологій у межах України, котрий з урахуванням розширення бази розрахунку даного показника фактично є тотожним рівню аналогічного показника за 2006 р.

З огляду на це важливим постає з’ясування стану активності суб’єктів господарювання щодо виконуваної ними інноваційної діяльності (табл. 3). У даному

контексті вартими виокремлення є такі тенденції:

активність підприємств щодо здійснення інноваційної діяльності та впровадження інновацій набула за підсумками 2008 р. негативної динаміки, а відтак сприяла збільшенню порівняно з 2007 р. величини відставання від аналогічних параметрів результативності інноваційного процесу, відзначених у 2000 р.;

освоєння виробництва нової техніки спостерігається на вітчизняних промислових підприємствах лише у випадку кожного шостого підприємства від загальної кількості інноваційно активних суб’єктів господарювання, що поступається рівню 2000 р.

Враховуючи нагальне значення саме системного характеру виконання подібного роду досліджень, цікавим постає той факт, що починаючи з 2007 р. статистичні обстеження промислових підприємств щодо напрямів здійснення ними інноваційної діяльності та напрямів впровадження інновацій формуватимуть результати, з аналізу яких можливим залишатиметься відстеження динаміки впровадження нових технологій у виробництво, однак питання відносно джерел отримання підприємствами

нових технологій, а також розміру безпосередньо частки нових технологій в обсязі залучених зовнішніх знань будуть позбавлені вичерпних відповідей з боку статистичного моніторингу інноваційної діяльності в Україні.

Довершити розгляд динаміки абсолютних та відносних параметрів щодо

Таблиця 3. Структурна частка інноваційно активних підприємств та підприємств, що впроваджували інновації, займались придбанням та впровадженням нових технологічних процесів

	Кількість					Питома вага у загальній кількості промислових підприємств, %				
	2000	2005	2006	2007	2008	2000	2005	2006	2007	2008
Підприємства, що займались інноваційною діяльністю	1 705	1193	1118	1 472	1 397	18,0	11,9	11,2	14,2	13,0
Із них:										
виконували дослідження та розробки	436	317	293	376 (285-внутр., 144-зовн. НДР)	361 (267-внутр., 152-зовн. НДР)	4,6	3,2	2,9	3,6	3,4
придбали нові технології*	54	113	98	120	107	0,6	1,1	1,0	1,2	1,0
Підприємства, що впроваджували інновації	1 491	810	999	1 186	1 160	14,8	8,2	10,0	11,5	10,8
Із них:										
впроваджували нові технологічні процеси**	416	402	272	515	515	4,1	4,1	2,7	5,0	4,8
Із них:										
маловідходні, ресурсозберігаючі та безвідходні	172	208	161	287	280	1,7	2,1	1,6	2,8	2,6
освоювали виробництво нових видів техніки	202	156	154	178	201	2,0	1,6	1,5	1,7	1,9

* З 2007 р. придбали інші зовнішні знання.

** З 2008 р. впроваджували нові або вдосконалені методи обробки або виробництва продукції.

Джерело: розраховано за даними статистичного збірника „Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2008 році” [3].

Таблиця 4. Обсяг та структура фінансування інноваційних робіт з придбання нових технологій та виконання досліджень і розробок

	Обсяг витрат, млн. грн.				Питома вага в загальному обсязі, %			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Всього	5751,6	6160,0	10821,0	11994,2	100,0	100,0	100,0	100,0
Дослідження і розробки	612,3	992,9	986,5	1243,6	10,6	16,2	9,1	10,4
Придбання нових технологій*	243,4	159,5	328,4	421,8	4,2	2,6	3,0	3,5
Із них:								
придбання виключних майнових прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів	68,9	55,2	1,2	0,9

* З 2007 р. придбання інших зовнішніх знань.

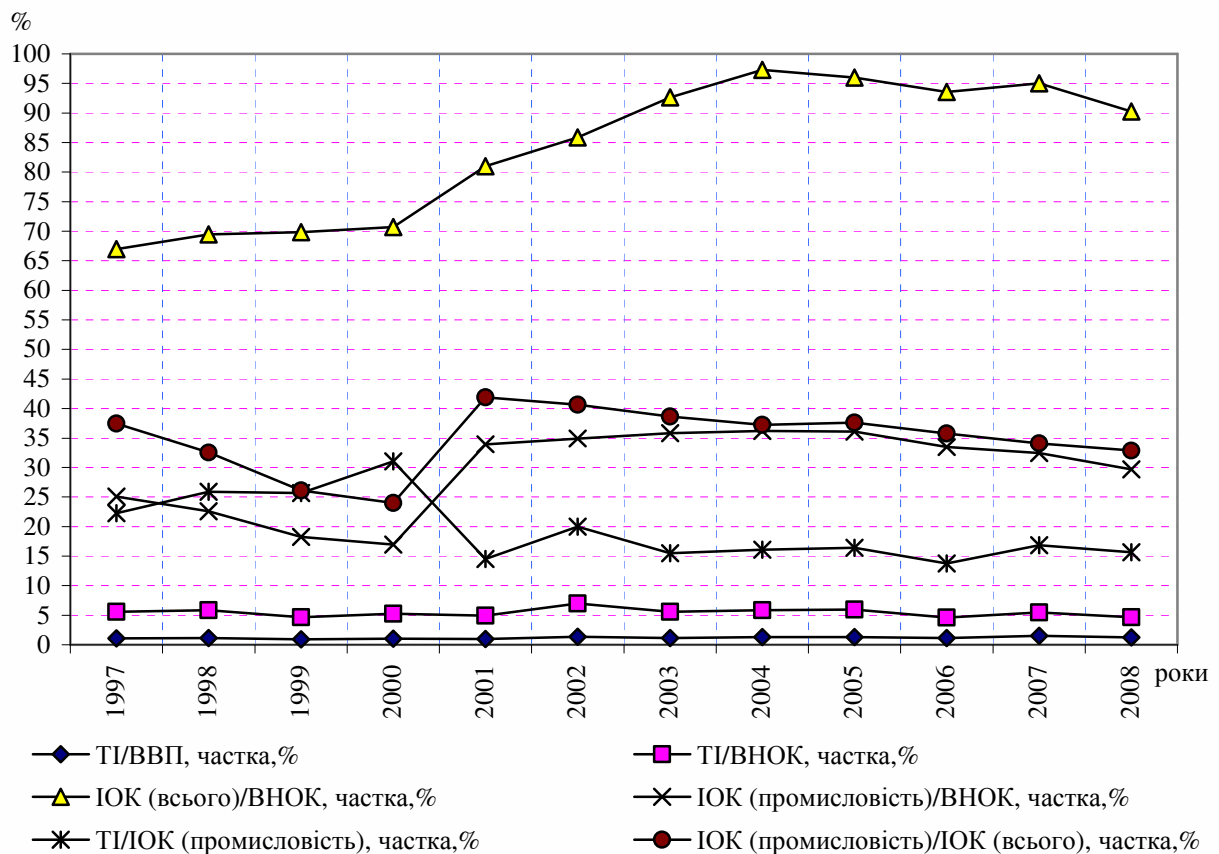
Джерело: розраховано за даними статистичного збірника „Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2008 році” [3].

Представлені у таблиці розрахункові дані свідчать про те, що вартість фінансування робіт, пов'язаних з придбанням нових технологій, коливається в межах 4% від загального обсягу витрат на інноваційну діяльність. І хоча упродовж 2006-2008 рр. Позитивна динаміка даного напрямку інноваційних робіт збереглася, проте її результативність відносно підсумку 2008 р. залишилась у структурному вимірі меншою рівня 2000 р. на 0,9 відсоткових пункта.

Попри кризовий характер процесів, що мають місце в національній економіці, питання якості і кількості купівлі та впровадження у виробництво нових технологій залишається вкрай актуальним, однак натомість попередня практика централізованого статистичного моніторингу піддається реформуванню, внаслідок якого

напрямок інноваційної діяльності „придбання нових технологій” у 2007 р. змінено на „придбання інших зовнішніх знань”. Підрозділ „придбання виключних майнових прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів” з 2007 р. не відстежується. Показники обліку напрямів „виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їх виробництва” та „маркетинг, реклама” віднесено до напрямку „інші витрати”.

У розрізі макроекономічних пропорційних співвідношень стан та динаміка фінансового сприяння процесам створення і дифузії технологічних новацій у реальному виробництві характеризується такими трендами (рис. 1).

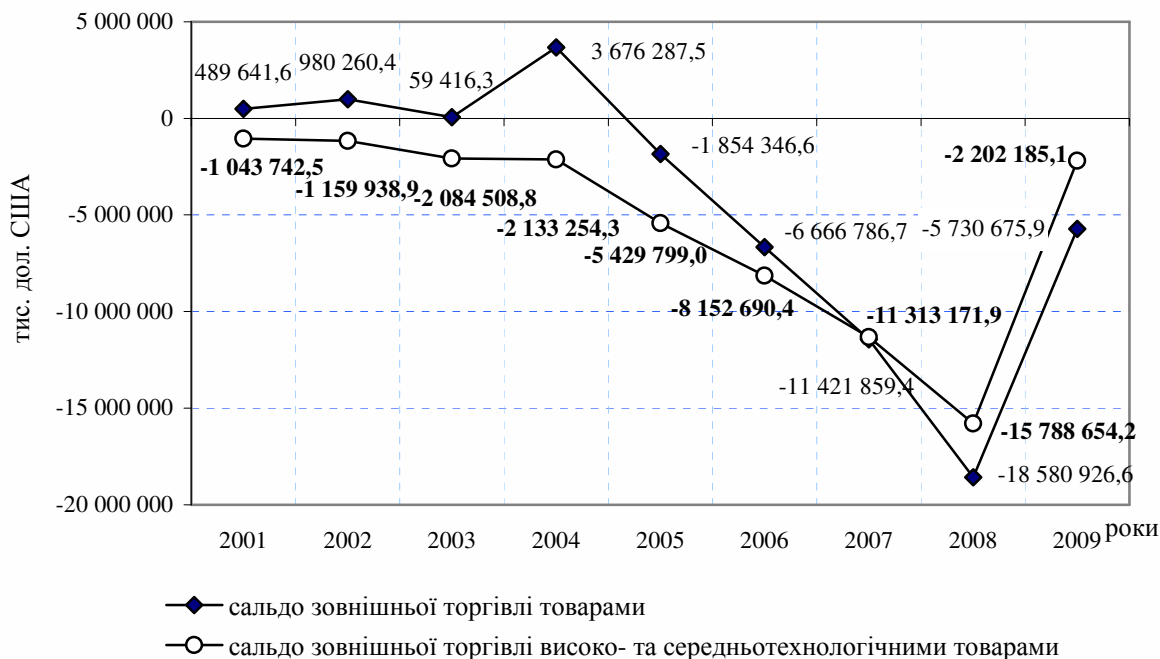
Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Рис. 1. Структурні співвідношення обсягу витрат на технологічні інновації (ТІ), інвестицій в основний капітал (ІОК), валового нагромадження основного капіталу (ВНОК), валового внутрішнього продукту (ВВП), 1997-2008 рр., %

По-перше, позитивна динаміка частки інноваційних витрат у структурі ВВП з 1,11 до 1,26% упродовж 1997-2008 рр. не може вважатись показовим параметром, оскільки на тлі обсягу валового нагромадження основного капіталу скорочення фінансування технологічних інновацій сягнуло 0,9 відсоткового пункту (в.п.), а підсумковий показник в 4,65% став одним з найменших за весь досліджуваний період. По-друге, в рамках промислового комплексу за період економічного піднесення інноваційні витрати не набули пріоритетного статусу в структурі напрямів інвестиційної діяльності суб'єктів промисловості. Таким чином, показник питомої ваги інвестування технологічних новачків у структурі інвестицій в основний капітал мав негативну динаміку і за підсумком 2008 р. склав 15,65%, поступившись результату 1997 р. фактично на третину. Поясненням тому є швидше інертність інвестиційної активності промисловців та невеликий масштаб освоєних ними інвестицій, аніж розширене відтворення обсягу інноваційних витрат. Аргументом на користь такого висновку служить динаміка відносного показника частки інвестицій в основний капітал по промисловості до загального обсягу інвестиційних вкладень. Адже досягши в

період 2001-2005 рр. максимальних значень, вже протягом 2006-2008 рр. рівень інвестування по промисловості зменшився у відносних показниках на 13%, що означало нівелювання структурного співвідношення порівняно до результату кризового 1997 р. у межах 4,5 в.п. По-третє, суттєвої позитивної динаміки упродовж 1997-2008 рр. набув рівень капітальних вкладень у структурі валового нагромадження основного капіталу, і навіть попри спад у період 2005-2008 рр. підсумкове значення даного показника складало 90,3%, що на 23,3 в.п. перевищує рівень 1997 р. Таким чином, можемо зробити висновок про те, що динаміка відтворення капітальних вкладень по промислому комплексу не є такою, що цілковито характеризує ситуацію, яка склалась станом на кінець 2008 р. у національній економіці загалом.

Наскільки продуктивною була подібна ситуація в сенсі набутого фінансово-економічного результату, ми можемо стверджувати з огляду на стан експортно-імпортного сальдо зовнішньої торгівлі товарами в цілому та тієї їх частини, яка відноситься до наукомістких товарів машинобудівних видів промислової діяльності (рис. 2).

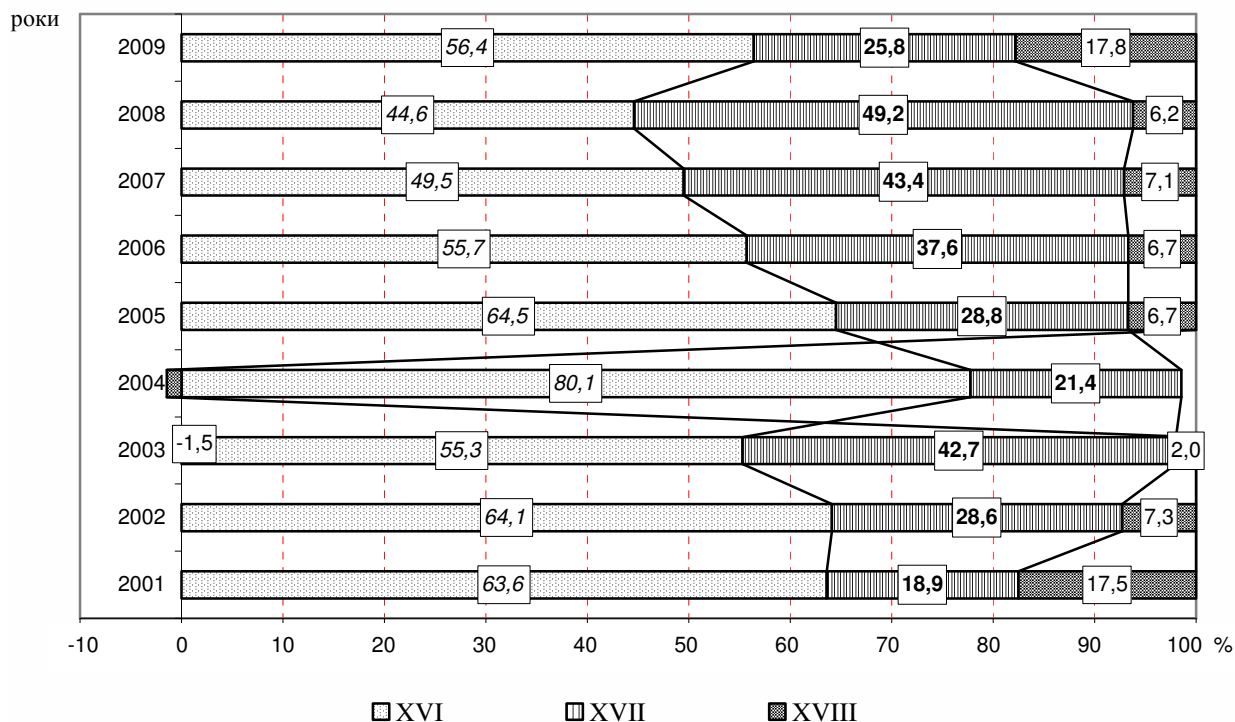
Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Рис. 2. Річний обсяг сальдо зовнішньої торгівлі промисловими товарами та високо- і середньотехнологічними товарами машинобудівної галузі, 2001-2009 рр.

Отже, єдиний і головний висновок щодо домінуючих економічних тенденцій у сфері зовнішньої торгівлі наукомісткими товарами полягає у тому, що період 2005-2009 рр. характеризувався не лише кардинальною зміною зовнішньоторговельного балансу в напрямку відтворення виключно від'ємного сальдо, але і стрімким, набуваючим форми провального, падінням експортного потенціалу високо- та середньотехнологічних виробництв машинобудівної галузі. Реалізоване у 2009 р. прагнення виконавчої влади до зменшення

валютних ризиків шляхом консервації імпорту змінило деякою мірою абсолютні значення проілюстрованих на рис. 2 показників, але не внесло жодних позитивних коректив у співвідношення загального та наукомісткого сальдо торгівлі вітчизняними товарами.

Якщо розглянути товарну структуру експорту та імпорту наукомістких товарів, то можемо відзначити, що співвідношення двох із трьох представлених товарних груп набули показових змін (рис. 3).

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Рис. 3. Частка товарних груп в обсязі експортно-імпортного сальдо торгівлі високо- та середньотехнологічними товарами машинобудівної галузі, 2001-2009 рр.

Зокрема, високотехнологічна група товарів, що презентує високоточні прилади і апарати (XVIII), хоча і мала упродовж 2002-2008 рр. від'ємне сальдо (виключення становить 2004 р. – сальдо 32,7 млрд. дол. США) на рівні 2,0-7,3% від загальногалузевого, підсумок 2009 р. відповідав результату 2001 р. – 18%. Відзначимо, що за абсолютними показниками, починаючи з 2005 р., експорт за зазначеною товарною групою скоротився в 2-4 рази, а імпорт – збільшився в 1,5-2,1 рази. Наслідки кризового 2009 р. для груп „Механічне обладнання; машини і механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення

зображення і звуку” (XVI) і „Транспортні засоби та шляхове обладнання” (XVII) були такими, які означали зміну порівняно з 2001 р. питомої ваги першої на користь другої в обсязі 6,9 в.п. Як і у випадку з високоточними приладами і апаратами, на тлі незначної волатильності динаміки експорту темпи зростання імпорту в товарних групах XVI-XVII у 2007-2008 рр. були в 2,5-5 разів вищими за відповідні показники 2004 р.

Незважаючи на узагальнені дані за товарними групами, негативна ситуація з експортним потенціалом наукомістких товарів не є властивою для всієї товарної номенклатури (табл. 5).

Таблиця 5. Коефіцієнт покриття імпорту експортом основних товарних груп продукції високо- та середньотехнологічного рівня обробки

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
XVI. Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	0,72	0,70	0,67	0,64	0,45	0,42	0,47	0,47	0,80
84 котли, машини, апарати і механічні пристрої	0,75	0,71	0,58	0,56	0,47	0,40	0,368	0,365	0,71

85 електричні машини і устаткування	0,65	0,70	0,89	0,81	0,40	0,48	0,71	0,75	0,96
XVII. Транспортні засоби та шляхове обладнання	0,74	0,67	0,53	0,82	0,51	0,40	0,40	0,36	0,74
86 залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання	2,22	4,53	3,86	7,92	6,62	5,82	5,51	4,19	8,38
87 наземні транспортні засоби, крім залізничних	0,27	0,19	0,09	0,11	0,122	0,120	0,13	0,11	0,19
88 аеронавігаційні або космічні апарати	3,81	6,88	8,10	3,00	4,00	4,84	2,91	4,99	3,70
89 плавучі засоби морські або річкові	16,87	8,42	9,35	10,31	12,04	11,76	8,50	4,58	4,39
XVIII. Прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти	0,30	0,68	0,89	1,06	0,28	0,22	0,20	0,20	0,42
90 прилади і апарати	0,30	0,70	0,90	1,08	0,29	0,22	0,21	0,20	0,43
91 годинники	0,011	0,014	0,004	0,005	0,028	0,034	0,048	0,048	0,10
92 музичні інструменти	0,21	0,16	0,18	0,25	0,10	0,05	0,03	0,01	0,05

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України [4].

Проаналізувавши наведені в табл. 5 розрахункові значення коефіцієнта покриття імпорту експортом, зазначимо, що з-поміж товарних груп наукомісткого експорту вітчизняної продукції машинобудування існують групи 86, 88 та 89, які на відміну від решти зберігають коефіцієнт покриття вищим за 1. Більше того, упродовж 2001-2009 рр. Позитивна динаміка вказаного показника має місце у випадку експорту залізничних та трамвайних локомотивів, шляхового обладнання (зростання в 3,8 раза), фактично незмінним залишився коефіцієнт покриття щодо експорту аеронавігаційних та космічних апаратів. Разом з тим цікавим є той факт, що негативний підсумок товарної групи XVII, у якій три з чотирьох найменувань товарів дають позитивний розмір коефіцієнта покриття, забезпечує ситуація щодо сальдо торгівлі наземними транспортними засобами (група 87). Динаміка зростання обсягів експорту та імпорту порівняно з підсумком 2004 р. набула у 2008 р. 5-разового значення, однак завдяки суттєвому перебільшенню за абсолютними параметрами товарна позиція 87 є результатом утворюючою по групі XVII у цілому. А відтак, подальше зволікання з боку центральних органів виконавчої та законодавчої влади з ситуацією щодо упорядкування імпорту автотранспортних засобів, а також відкладання ефективного вирішення питання налагодження виробництва відповідної продукції всередині

країни продовжуватиме негативно впливати не лише на розмір зовнішньоторговельного сальдо, але опосередковано сприятиме відтворенню негативних трендів створення та розповсюдження наукомістких технологій на внутрішньому ринку.

Висновки та перспектива подальших досліджень. Резюмуючи представлені результати економічного аналізу, головними, на нашу думку, висновками є такі. *По-перше*, виокремлені тенденції та представлені розрахунки надають підстави говорити про те, що кризовий характер загальноекономічних, зокрема інноваційно-технологічних, процесів, набув прояву в національній економіці не в останньому кварталі 2008 р., а вже за підсумком періоду 2005-2006 рр., оскільки підсумки 2008-2009 рр. це вже не стільки прояви, скільки саме наслідки здійснюваної політики економічного розвитку, зокрема у сфері промислового виробництва високо- та середньотехнологічної продукції промислового комплексу України. *По-друге*, з точки зору перспектив успішного здійснення технологічної модернізації української економіки на базі принципово нових технологічних новацій результати, які на сьогодні супроводжують процеси інвестування, впровадження інновацій, виробництва та експорту наукомісткої продукції, свідчать про те, що в Україні відсутній елемент формування передумов до переходу і подальшого розвитку етапу

дифузії технологічного ядра і ключових виробництв наступного технологічного укладу, оскільки попередній 6-річний період внутрішньої та зовнішньої експансії вітчизняного високо- та середньотехнологічного виробництва не відповідає висхідному тренду економічного розвитку.

Таким чином, перспективою подальших наукових розвідок у даному напрямі є дослідження соціально-економічних передумов масштабного утвердження розширеного формату відтворення високо-та середньо-технологічного виробництва в Україні, що не лише сприятиме технологічному оновленню економіки та збільшенню ринкового сегменту наукомісткої продукції, але й забезпечуватиме поступове становлення нового технологічного укладу розвитку національної економіки.

Література

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015: Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2008 році / Держкомстат України. – К., 2009. – 365 с.
4. Дані офіційного сайту Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.